

Література

1. Податковий кодекс України: від 02.12.2010 №2755-VI [Електрон. ресурс] // Офіційний вісник України. – 2010. – №92. – Ст. 3248. – Режим доступу: www.rada.gov.ua
2. Реформування податкової системи України: теорія, методологія, практика: монографія / Ярошенко Ф.О., Мельник П.В., Мряковський А.І. та ін., за заг. ред. М.Я. Азарова. – К.: Міністерство фінансів України, 2011. – 656 с.
3. Слатвінська М.О. Теоретичні засади альтернативних систем оподаткування / М.О. Слатвінська // Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. – 2010. – №1. – С. 264–271.
4. Покатаєва О.В. Спрощена система оподаткування в контексті Податкового кодексу України / О.В. Покатаєва // Право і безпека. – 2011. – №1 (38). – С. 22–27.
5. Небава Н.І. Тенденції розвитку малого бізнесу в умовах нового Податкового кодексу / Н.І. Небава // Сталий розвиток економіки. – 2011. – №1. – С. 87–89.
6. Сарана С.В. Фіксований податок в контексті спеціальних податкових режимів / С.В. Сарана // Форум права. – 2011. – №3. – С. 692–697.
7. Буряк Н.Б. Шляхи удосконалення спрощеної системи оподаткування в Україні / Н.Б. Буряк, С.В. Лукаш // Інноваційна економіка. – 2011. – №3 (22). – С. 219–222.
8. Колупаєва І. Аналіз податкового навантаження платників єдиного податку / І. Колупаєва // Галицький економічний вісник. – 2011. – №2(31). – С. 130–135.
9. Коваль Л.П. Зміни у спрощеній системі оподаткування та їх вплив на фінансову безпеку малого підприємництва / Л.П. Коваль // Науковий вісник НЛТУ. – 2012. – Вип. 22.1. – С. 244–250.
10. Макаров В.В. Єдиний податок: умови використання і перспективи розвитку / В.В. Макаров, Пилипенко Н.М. // Вісник Хмельницького національного університету. – 2011. – №2. – С. 121–124.
11. Борейко В.І. Пільгове оподаткування малого бізнесу в Україні: ретроспектива та перспективи / В.І. Борейко // Вісник економічної науки України. – 2011. – №2. – С. 21–24.
12. Науково-практичний коментар до Податкового кодексу України: в 3 т. / кол. авторів [заг. редакція, М.Я. Азарова]. – К.: Міністерство фінансів України, 2010, Т. 3. – 516 с.

О.О. КОМАХА,

Міністерство економічного розвитку і торгівлі України

Проблеми регулювання розвитку малого та середнього бізнесу: досвід Японії та уроки для України

У статті розглядаються питання регулювання розвитку та підтримки малого та середнього бізнесу в Японії з позиції можливості використання цього досвіду для України.

Ключові слова: малий, середній бізнес, регулювання.

В статье рассматриваются вопросы регулирования развития и поддержки малого и среднего бизнеса в Японии с позиции возможностей использования этого опыта в Украине.

Ключевые слова: малый, средний бизнес, регулирование.

In the article are considered issues of regulation of development and support of small-scale and middle-scale business in Japan as to possibility to use this experience in Ukraine.

Keywords: small-scale business, middle-scale business, regulation

Постановка проблеми. Розвиток малого та середнього бізнесу є одним із важливих напрямів економічної політики в Україні. Роль малих та середніх підприємств у забезпеченні конкурентного середовища, гнучкості економіки, зайнятості

та рішенні соціальних проблем визначена однією з найважливіших у становленні ринкової економіці. Досвід останніх років розвитку підприємництва свідчить про значне збільшення чисельності суб'єктів малого та середнього підприємництва та частки відповідних підприємств у загальній кількості суб'єктів господарської діяльності. Завдяки цьому можна стверджувати, що в Україні розвивається конкурентне середовище, яке є невід'ємним елементом ринкового механізму. Але рівень розвитку малого та середнього підприємництва не можна оцінювати тільки на основі збільшення кількості суб'єктів підприємницької діяльності. Як показує практика, ефективність державної підтримки малого та середнього підприємництва виявилася низькою. Витрачені зусилля не виправдували себе, а малий бізнес так і не перейшов на більш вищу ступень свого розвитку. З цих позицій достатньо цікавим та корисним є досвід такої розвинутої країни, як Японія, яка у своєму розвитку пройшла значний шлях у сфері розвитку малого та середнього бізнесу.

Слід зазначити, що в Японії сформувалася розвинена система державної підтримки, що постійно вдосконалюється. У цілому японська модель функціонування й розвитку малого та середнього бізнесу може вважатися майже зразковою,

а японська система підтримки підприємництва вже визнана однією із самих всеосяжних і зрілих у світі.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Дослідженню малого та середнього бізнесу в Україні присвячено багато робіт таких вітчизняних вчених, як З.С. Варналій [1], С.Г. Дрига [2], І.Г. Манцуров [3] та ін. Останнім часом значна увага приділяється питанням регулювання розвитку малого та середнього підприємництва, насамперед щодо вдосконалення податкової політики в цій сфері. В той же час у значній мірі залишаються поза увагою питання комплексного підходу до регулювання розвитку малого та середнього підприємництва, насамперед щодо створення сприятливих умов його розвитку та підтримки з боку держави.

Метою даної статті є розгляд питань регулювання розвитку та підтримки малого та середнього бізнесу в Японії з позиції можливості використання цього досвіду для України.

Виклад основного матеріалу. В Японії віднесення підприємств до малих і середніх здійснюється залежно від величини статутного капіталу й чисельності працюючих. Так, малими підприємствами вважаються компанії, в яких працюють не більше 300 осіб з оборотом не більше 100 млн. ієн, у тому числі в оптовій торгівлі – відповідно 30 осіб та не менше 100 млн. ієн., роздрібній торгівлі та індустрії послуг – 10 та 50.

Унікальність японської господарської системи визначається наявністю груп (кейрецу), які являють собою об'єднання великих компаній із малими й середніми, що базуються на різного виду зв'язках, головними з яких виступають виробничі, обумовлені головними фірмами. Субпідрядними відносинами охоплене понад 60% дрібних і середніх компаній обробної промисловості.

Підприємства малого та середнього бізнесу (МСП) вносять вагомий внесок у розвиток національної економіки Японії, підвищуючи її гнучкість, забезпечують соціальну стабільність і добробут широких верств населення. Річ у тім, що японській МСП не тільки демонструє високу ділову активність і продуктивність, а й відіграє важливу роль у підтримці самих основ життєздатної економіки, забезпечуючи конкурентне ринкове середовище та завдяки гнучким формам наймання й методам керування персоналом вони швидко пристосовуються до зовнішніх змін, виконуючи важливу функцію пом'якшення дисбалансу між структурою попиту та пропозиції робочої сили. Про вагомість МСП в Японії свідчить те, що їхня питома вага у загальній чисельності підприємств становить 99%, чисельності працюючих – 80%; їхня частка у ВВП – близько 55%, у капітальних вкладеннях – близько 40%, а в експорті всієї японської продукції – 15%.

Це стало результатом цілеспрямованої політики держави щодо регулювання розвитку та підтримки малого та середнього бізнесу. Слід підкреслити, що у порівнянні з великими виробництвами МСП стикаються з проблемами щодо наявності кваліфікованих працівників, устаткування, залучення капіталу для розвитку, а також у плані здатності до акумулювання інформації тощо. Завданням політики держави щодо МСП є ви-

правлення зазначеного положення й створення середовища, сприятливого для розвитку тих підприємств, які в процесі конкурентної боротьби прагнуть до укріплення свого ринкового становища, що неможливо без впровадження інновацій.

Відповідно до Закону «Про малі й середні підприємства» метою політики держави стосовно МСП є сприяння розвитку даних підприємств відповідно до зростання й розвитку національної економіки, а також поліпшення матеріального положення працівників цих підприємств. У ході розвитку МСП з метою врегулювання нерівномірної продуктивності підприємств передбачається необхідним збільшувати продуктивність праці й установлювати більш вигідні умови торгових угод. Для досягнення цієї мети держава має вживати систему заходів, спрямованих на подолання збитковості сфери малого й середнього бізнесу, що зумовлено соціальними й економічними обмеженнями, а також сприяти прагненню підприємств до повної самостійності.

У рамках здійснення загальної державної політики передбачається прийняття необхідним комплексним заходам, спрямованим на досягнення таких восьми цілей: модернізації устаткування; розвитку технологій; раціоналізації управління; структурному зростанню підприємств малого й середнього бізнесу; корекції невідповідних умов торгових угод; підйому і розвитку попиту; належним гарантіям можливостей активізації діяльності підприємства; поліпшенню умов праці, підвищенню добробуту працівників і забезпеченню працездатності.

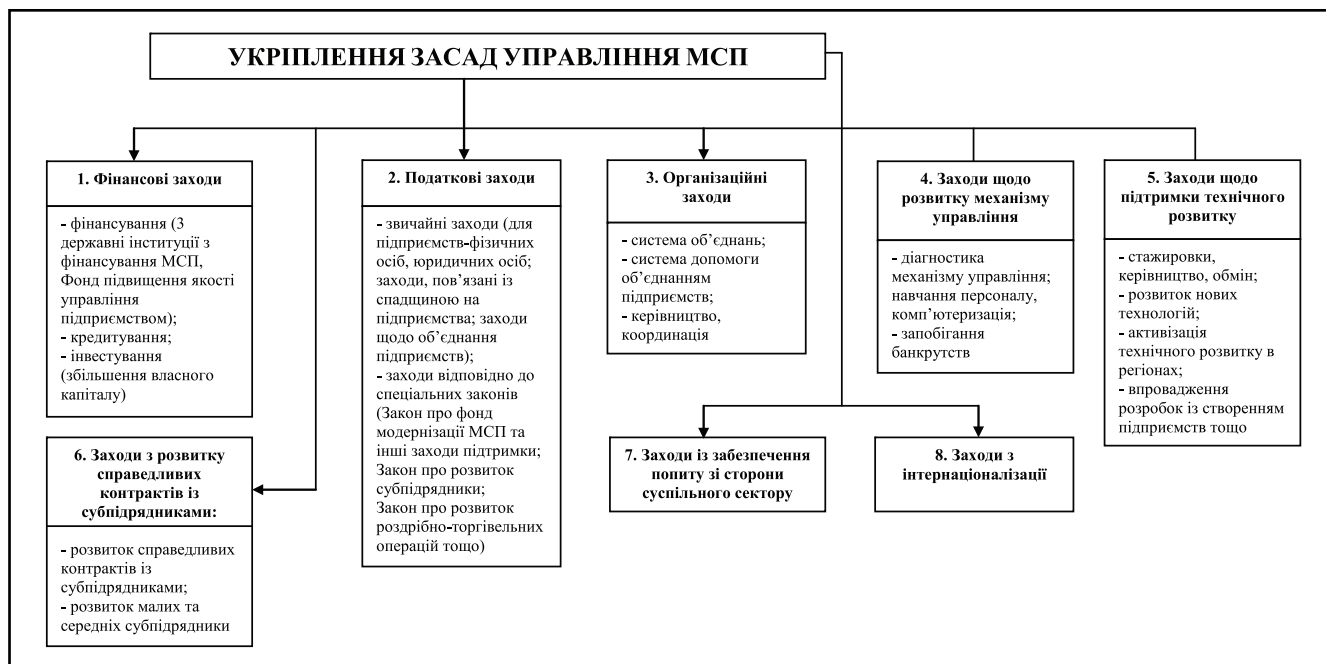
Державна підтримка діяльності сектору МСП в Японії здійснюється за такими напрямками: укріплення засад управління (унікнення слабких сторін); підтримка структурних зрушень; заходи щодо малих підприємств; інші заходи.

Система заходів, спрямованих на укріплення засад управління, відображена на рисунку. При цьому цікавими є заходи, що застосовуються в Японії для стимулювання інституційно-інноваційної діяльності і венчурного підприємництва (табл. 1).

Підтримка структурних зрушень щодо МСП включає заходи щодо:

- модернізації та підвищення технічного рівня виробництва;
- стимулювання розвитку (стимулювання концентрації, розвитку місцевих галузей промисловості);
- стимулювання злиття;
- відтворення трудових ресурсів (забезпечення робочою силою, стабільність зайнятості та створення нових робочих місць, соціальне забезпечення працівників);
- раціоналізації сфери товарообігу (підвищення ефективності обігу товарів, розвиток оптової та роздрібно торгівлі, а також сфери послуг);
- у сфері екології та енергетики (надання інформації, аналіз, керівництво, технічний розвиток, поліпшення обладнання).

Підтримка малих підприємств включає здійснення заходів у таких сферах: розвиток діяльності торговельно-промислових палат та асоціацій (діяльність щодо вдосконалення систем управління, створенню базових об'єктів, система фінансування заходів щодо вдосконалення управління мали-

Укріплення засад управління МСП

Складено автором на основі узагальнення [4].

Таблиця 1. Система державного стимулювання інституційно-інноваційної діяльності і венчурного підприємництва в Японії

Види пільг	Величини
1. Пільговий податок на прибуток, %	Звичайний податок – 42, а у венчурних фірм – 30
2. Податкова знижка на приватні інвестиції в НДР, %	20
3. Отримання субсидій з державних фондів	До 2 млн. ієн
4. Пільгові кредити венчурним фондам, % річних	5–6
5. Урядова організація гарантує повернення фінансових коштів, які були вкладені у венчурний бізнес	До 80% обсягу коштів

Джерело: [5, с. 687].

ми підприємствами); модернізація обладнання; інші заходи (система взаємодопомоги малих підприємств, консультації, рекомендації їх керівникам).

Крім цього, важливим аспектом державної політики в сфері МСП є здійснення заходів підтримки наукових досліджень, формування стратегії розвитку МСП, забезпечення необхідних організаційних умов для підприємництва, випра-

влення несумлінної ділової практики, запобігання та ліквідація наслідків катастроф і аварій, розвиток окремих регіонів (зокрема, народності айну), а також проведення взаємозалежних заходів (дії у відношенні текстильної й інших традиційних галузей промисловості щодо розвитку виробництва товарів повсякденного попиту, а також узгодженні заходи окремих міністерств і відомств).

Таблиця 2. Використання управлінських ресурсів та можливостей при реалізації стратегії управління МСП

Принципи та елементи стратегії	Зміст
Комплексний підхід	Комплексне розкриття можливостей підприємства на основі збалансованого та ефективного запровадження всіх інструментів управління
Вдосконалення продукції	Створення кращого, ніж у конкурента, виробничого потенціалу на основі модернізації обладнання, контролю якості, підвищення продуктивності
Підвищення технічного рівня	Упор на впровадження унікальних та неповторних технологій за рахунок концентрації зусиль в сфері створення нових виробів та способів виробництва
Поліпшення організаційної структури	Укріплення внутрішньої структури підприємства з тим, щоб процеси розробки, виробництва та збуту продукції склали цілісну систему та були спрямовані на досягнення єдиної мети
Інформатизація	Рационалізація товарообігу при поставці клієнтам та в межах мережі філіалів підприємств шляхом впровадження систем POS (контроль збуту та запасів) та VAN (оптимізації доданої вартості); посилення взаємозв'язків на основі активного обміну інформацією
Стратегія формування кадрового потенціалу	Мобілізація усього колективу на вирішення стратегічних задач шляхом виховання працівників, надання першочергового значення здібностям при висуванні лідерів
Інтернаціоналізація стратегії розвитку	Використання можливостей світового ринку шляхом пробного імпорту унікальних товарів, використання всіх ресурсів розвитку для створення сильних сторін свого підприємства за кордоном

Джерело: [4].

Для здійснення зазначеної політики поряд із реалізацією необхідних заходів урядові органи проводять обстеження з метою з'ясування реального положення підприємств малого й середнього бізнесу, а також представляють у парламент щорічний звіт (так звана «Біла книга про малі й середні підприємства»), що стосується тенденцій розвитку й політики стосовно останнього.

Слід відзначити комплексний підхід у країні щодо забезпечення розвитку сектору МСП, що проявляється, зокрема, в тому, що органи місцевого самоврядування мають докладати зусиль для прийняття відповідних заходів, узгоджених із загальнодержавною політикою. Крім того, поряд із визначенням ролі урядових організацій і необхідністю створення асоціацій підприємств малого й середнього бізнесу визначається порядок і форма проведення роботи Консультативної ради по вивченню політики у відношенні малих і середніх підприємств із залученням думок широкого кола економістів.

З іншого боку, потрібні власні зусилля по розвитку підприємств і від осіб, що безпосередньо здійснюють управління підприємствами. З огляду на це власні зусилля підприємців МСП мають бути спрямовані на проведення виваженої стратегії (табл. 2), зокрема щодо поліпшення умов виробництва й товарних угод, інвестування розвитку цих підприємств згідно зі змінами економічного й соціального положення в країні.

Висновки

Аналіз досвіду Японії щодо політики в сфері регулювання розвитку малого та середнього бізнесу дозволяє розробити такі рекомендації стосовно України, де, на жаль, МСП усе ще не зайняли притаманного їм місця в структурі ринкової економіки (зокрема, не стали провідниками ринкових відносин, суттєвого скорочення безробіття та збільшення ВВП), формування та розвитку середнього класу.

Саме тому в Україні перш за все слід системно підходити до регулювання розвитку малого та середнього бізнесу як на загальнодержавному, так і регіональному рівні, а також об'єднати малих підприємств; сконцентрувати увагу на формуванні збалансованої структури економіки на основі гармонійної інтеграції та кооперації великих, середніх та малих підприємств (наприклад, за рахунок квотування участі МСП у виконанні державного замовлення). Крім того,

необхідно забезпечити дієвість таких напрямів регулювання розвитку малого та середнього підприємництва, як:

- диверсифікація сфер діяльності суб'єктів МСП відповідно до вимог розвитку національної економіки;
- посилення юридичних гарантій безпеки діяльності, запобігання дискримінаційним умовам ведення бізнесу;
- залучення та мотивація суб'єктів МСП до інноваційної діяльності (шляхом формування системи державного фінансово-кредитного та матеріального забезпечення підтримки і розвитку інноваційних суб'єктів МСП, зокрема фондів надання гарантій та/або порук за кредитами, наданими банківськими установами; програм прямої кредитної підтримки під пільгові відсотки, фінансової підтримки start-up для підприємців-початківців, включення інноваційних МСП у програми державних закупівель, прямого субсидування при прийнятті участі у виконанні державних чи регіональних науково-технічних програм, а також пільгового користування виробничою нерухомістю та доступу до придбання його у власність);
- модернізація діючої системи інформаційно-аналітичної та консультаційної підтримки функціонування МСП, підготовки для них кадрів шляхом створення і розвитку мережі освітніх і наукових установ, задоволення попиту з надання освітніх послуг підприємцям, службовцям, що забезпечують реалізацію державної політики у сфері підтримки підприємництва.

Література

1. Варналій З.С. Мале підприємництво: основи теорії і практики [Текст]: [монографія] / З.С. Варналій. – 4-те вид., стер. – К.: Знання, 2008. – 302 с.
2. Дрига С.Г. Мале підприємництво України: становлення, механізми управління та підтримки: Монографія. – Київ: ТОВ «ДКС центр», 2009. – 362 с.
3. Розвиток малих підприємств (статистичне оцінювання впливу на економічне зростання та конкурентоспроможність країни): монографія / І. Манцуров, С. Ващаєв, С. Дрига та ін.; за наук. ред. І. Манцурова. – К.: КНЕУ, 2009. – 181 с.
4. Управління підприємствами: підручник / Sapporo International Center. – Japan International Cooperation Agency. – Sapporo. – 2011.
5. Структурні реформи економіки: світовий досвід, інститути, стратегії для України: монографія / О.І. Амоша, С.С. Аптекар, М.Г. Білопольський, С.І. Юрій та ін. – ІЕП НАН України, ТНЕУ. – Тернопіль: Економічна думка ТНЕУ, 2011. – 848 с.

Н.Ю. РОМАНОВСЬКА,
начальник відділу, Мінекономрозвитку України

Питання запровадження в Україні права «золотої акції»

У статті досліджується питання такого спеціального права держави, як «золота акція».

Ключові слова: «золота акція», приватизація, стратегічно важливі підприємства.